

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս քաղաքի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 15րդ շրջանի (90-րդ տարի) բաժնորդագրին է 20 Փր. կանխիկ: Կարելի է նաև բաժնորդագրուել քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ Փր. հաշուելով և 1900 մայիս ամսին անդին հասնելու պայմանով: Նամակ և ծրար պէտք է գրել հետևեալ հասցեով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France):

ԺԵ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 9

1899 ՕԳՈՍՏՈՍ 30

1899 ՕԳՈՍՏՈՍ 18 (2. Տ.)

ԶՈՐԵՐԱՐՈՒՄ

Կը հրատարակուի չ. և ՇԲ. քրքր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կապաւորման կը հրատարակէ իրեն զրուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միջակ դրը 1 սանդղակարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանդղակարժէ: Les annonces, en français et en arménien sont reçues, aux bureaux de Rédaction: Rue Glandevs, 17.

ԲԱՑՈՒԱԾ Ե ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԺԵ ՇՐՋԱՆԻՆ

(1899 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1900 ՄԱՅԻՍ)

Բաժնորդագրութեան պայմանները նորը կը մնան: Ամբողջ 15րդ շրջանի (1899 ՕԳՈՍՏՈՍ 1900 մայիս) բաժնորդագրին է 20 Փրանգ: Իսկ անոնք որ 1899 ՕԳՈՍՏՈՍէն բաժնորդ չեն գրուիր և շարունակելու մինչև 15րդ շրջանի վերջը, ամսական 2½ Փր. բաժնորդագրին պէտք է վճարեն: Մէկ շրջանի ամիսների բաժնորդագրութիւնը միւս շրջանի ամիսներին հետ խառնելով տարեկան բաժնորդագրութիւն հաշուելով:

Անոնք որ Արմենիայի ժամկետային կը գրուին, իրենց համար ստացած մէկ օրինակ Արմենիայէն զատ՝ որի բաժնորդագրինը 20 Փր. է, քանի՜ օրինակ Արմենիա որ ուզեն, կը զրկուի իրենց հասցեով և իրենց ծրարի մէջ գրուած, ամեն մէկ օրինակի տարեկան բաժնորդագրինը 10 Փրանգ և կամ որ նորին է, ամսական մէկ Փր. քանգ միայն հաշուելով:

Ամեն ազգի ու երկրի մէջ ընդունուած սովորութիւն մ'է որ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻ ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՆԽԻԿ ԿԸ ՎՃԱՐՈՒԹԻՒՆ: Դիւրութեան համար կարելի է նաև 20 Փր. մաս առ մաս վճարել կանխիկ, 2 կամ 4 ամիսը անգամ մը 5 կամ 10 Փր. զրկելով:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու գտնուած գիրքերի մանրամասն ցուցակը հրատարակուած է Արմենիայի 14րդ շրջանի 77, 78, 79, 80 և 81 թիւերին մէջ:

Այդ թիւերէն յատկապէս աւելի տպած լինելով, պատրաստ ենք ձրիապէս զրկել անոնց որոնք կը փափաքեն մեր գրացուցակներ ունենալ, եթէ գոնէ 50 սանդղակ զրկելով գիրք ուզեն մեզնէ նախապէս. այդ ուզուած գրքի ծրարին մէջ գրուելով կը շարունակուին գրացուցակներն ալ:

Ամեն երկրի փոստերը, քանի՜ ամիս թիւի համար ալ լինի, մանտաւ փոստ կուտան մեզ վճարուելու համար Մարսէլի մէջ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քննադատութեան քողին տակ խայտառակութիւններ. — Հայկական խնդիրը եւ Տիար Ամենդեանի ամբաստանութիւնը Լա-նէի մէջ. — Կիլիկիայի կարողականային բնութեան. — Հայեր ի թիւքիս. — Կովկասեան լուրեր. — Պարսկաստանի նոր-Ջուղայի Հայերին կրթական գործերը. — Փոքրիկ սուրհանգակ. — Գարատաղի իշխանն ի Կ.պոլիս. — Արտասահմանի լուրեր. — Ծանուցումներ:

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ ՔՕԼԻՆ ՏԱԿ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Անահիտ»ի 9 և 10 միացեալ թիւին մէջ «Պատրիարք մը որ կը դբսնու» վերնագրով խայտառակ յօդուած մը աչքերնուս հանդիպեցաւ որ տաւ ինքնուրուի շնորհակցութիւնը և ամեն զգացող ու հակացող Հայ կարգալէ յետոյ պրծ-գանքով ու զգուշութեամբ մէկգի նետած է:

Բ. Դրան քով թիւեր քիսի Հայերի ներկայացուցիչն եզոզ և անոնց խընդիրքներ լոկ իր յարոյնական ուժով սուլթանին ընդունել տալու ամենա-գոյաւար պաշտօնին ու կացութեան մէջ գտնուող Օրմանեան պատրիարքին քաղաքականութիւնը կընայ անհաճոյ լինել մեզ, արտասահմանի մէջ գտնուող Հայերին, որ ազատ միջավայրի մէջ ապրելով կընայ քաղաքական խորհիւ, խօսիլ, գրել և ազատական իդ-ձեր յայտնել որոնց չհամապատաս-խանեց Օրմանեան պատրիարքի քաղաքականութիւնը: Արտասահմանի Հայ-յերին այդ վարմունք ոչ միայն տար-րինակ բան մը չէ, այլև շատ դիւրա-հասկանալի է. հետևապէս Օրմանեան պատրիարքի մը բռնած քաղաքակա-նութիւնը արտասահմանի ազատ Հայ մամուլի քննադատութեան կընայ բնականապէս նիւթեր մատակարարել: Այդ քննադատութիւն կընայ խիստ կամ մեղմ լինել գործի զգացման, խառնուածքին (tempérament) կամ հակացողութեան համեմատ: Այս մասին բան մը չունինք ըսելիք:

Բայց ի՞նչ ըսենք երբ կը տեսնենք «Անահիտ»ի վերոյիշեալ յօդուածին պէս գրուած մը որ ո՛չ քննադատութիւն է, ո՛չ կատակաբանութիւն, այլ խայտառակ գրուած մը որին մարդ չգիտեր ի՞նչ անուն տալ: Օրմանեանի ազգային քաղաքականութիւնը չէ որ իսկապէս քննութեան առնուած է հոն,

այլ գործն անոր բնական անհատական տունէն ներս մտնելով անոր ներքինը. տանեկան կեանքը կուգէ հրապարակել այնպիսի տխուր գործերով որոնց հաս-տատութիւնը ստուգելու միջոց չունին ընթերցողները (գէթ ինք ալ ցոյց չէ տուած անոնց) և որպիսի բաներ առանց հաստատ ապացոյցներ հրատարակելու երբեք ներքի չէ, ոչ միայն աշխարհի առջև 2½ միլիոն Հայերի ներկայացուցիչն եզոզ անձի մը համար, այլև նոյն իսկ պարզ անհատի մը ներքին կեանքին համար: Բայց կերելի թէ «Գիմակաւորներ»ի հեղի-նակին, Հաճի Ամալի (Ջանգիւլեան) գրականական փառքը իրեն նախան-ձող հետևորդներ ալ յարուցեր է...:

Նախ, իբրև Օրմանեան պատրիարքի հանրային կեանքին վերաբերեալ մեծ ոճի մը, կը սկսի փարիսեցիական ամբաստանութիւններով դատապարտել Օրմանեան պատրիարքը թէ մինչ Հայաստանի մէջ անօթութեան մեծնող Հայեր կան, ինք պատրիարքն երբ Բէրաի եկեղեցիի թաղական խորհուրդի փափաքին համեմատ հոն գնացեր պատարագներ և անկէ ալ տուն մը հաշկերոյթի հրաւիրուելով սեղան նստեր է, հոն իրեն առջև բերուած գէյրիկեաղլը տօլմա, իմամպաշլուտին հայն կերեր է և ոչ այդպիսի միայն, այլ և գինի ալ խմեր է: Ո՛հ, այս ի՞նչ մեծ ոճագործութիւն, ի՞նչ մեծ դաւաճանութիւն հայ ազգի շահերին, հայկական դատին դէմ: Օրմանեան պատրիարքը գէյրիկ եաղլը տօլմա, փիշաղ հայն ուտէ՝ ճաշկերոյթի մը մէջ երբ անդին Հայաստանի մէջ փրկուող ու թիւրքերը հարստահարութիւններ կը գործեն: Ա՛լ աւելին կայ: Օրմանեան պատրիարքն այդ ճաշկերոյթի մէջ կերակուրներ թիւրքերէն աճուն-ներին տեղ, գէյրիկ եաղլը տօլմա, իմամպաշլուտին հայն կերէ անուններ չինելու ոճագործութիւն ալ ունեցեր է եղեր: Ի՞նչ թիւրքերէն բառերի տեղ հայերէն առանց ներքին գործածութեան համար մինչեւ Հայաստանի մէջ անօթի մեծնողներ կան: Միթէ՞ պատրիարքի մը համար ասկէ աւելի մեծ ոճագործութիւն կը լինի: Միթէ՞ ազգային շահերին դէմ բացարձակ դաւաճանութիւն մը չէ այդ...:

Եւ այդ երկու մեծ ոճագործութիւններին համար, Օրմանեան պատրիարքն

ընտրեց «Խոզչուն, Լէնկթիմուր, Ճին-կիզ խան, Թաթար. մոնկոլ» անվաններ տուած և իրեն հետ գտնուող տերտէր վարդապետին ալ բաժին հանած լի-նելու համար, ամենքը մէկէն պատուեր է ըսելով թէ «անշուշտ ճաշէն յետոյ «Փառք քեզ տէր» մը խանչեցին» (այսինքն զուացին էլի պէս):

Թո՛ղ ընթերցողը չկարծէ թէ մեր այս գրածի մէջ ունէ չափազանցութիւն կայ և կամ զաւելտաթերթի մը մէջ հրատարակուած է կատակաբանութեամբ ծիծաղ կամ ծաղր շարժելու համար: Ո՛չ, լուրջ ձևով գրուած է այդ, լուրջ գրական թերթի մը հովան առնող, «Ոսկեծղի, Անարատ, բարութեանց Բաշխիշ, հայ ցեղին հոգին պատկերող» Անահիտի անունով և Զօպանեանի խմբագրապետութեամբ հրատարակուած ամսաթերթին մէջ: այնպէս որ մենք իսկ չենք ուզեր հաւատալ մեր աչքերի երբ կը կարդայինք:

Բայց ա՛լ աւելին կայ: Թողունք այս ծաղրաշարժ կողմը և դառնանք տխուր և խայտառակ կողմը:

Օրմանեան պատրիարքի հանրային կեանքն այս կերպով քննադատել և դատապարտել յետոյ որ Բէրաի թաղ. խորհրդի անդամներէ մէկին տան մէջ ուր ճաշկերոյթի տարուած էր, սեղան բերուած տօլմա և փիշաղ կերեր է մինչ անդին Հայաստանի մէջ հարստահարութիւններ կը գործուին և անօթի մեծնողներ կան (հետաքրքիր չենք գիտալու թէ արդ-եօ՞ք այդ յօդուածագիրն ինք փարի-զի ճաշարանները գնացած նստած առտեն ցամաք հաց կուտէ), կըսէ թէ Օրմանեան իր տան մէջ, խաղախին ու ձիապաշտէ մէկ կողմ նետած և սեղանին գլուխը նստած, օղի կը խմէ, ուր իրեն սեղանակից կիներ ալ կը գտնու-ուին, որոնց կը դպչին իր ոտքեր սեղանին տակը հայն հայն (կերելի թէ այդ գործն ալ կատուի պէս սեղանին տակը կը գտնուի եղեր որ սեղանին տակ ատոնց ոտքերին տաք հպումներէ գրգռուած շարժումները տեսեր է եղեր): Թողուածագիրը Օրմանեանին պատրիարք ընտրուելէն առաջ ունեցած կեանքն ալ կը քաջքէ հիմա և Արմաշի վանքին մէջ աշակերտներին հետ ունեցած վարմունքը բարոյակա-նի մասին կասկածելի կը ցուցնէ: Բայց այդ բան և ոչ իսկ երրորդ կարգի մեղք մը հաշուելով ներքի կը համար-

ըր եղեր որովհետև կուսակցին եկեղեցականներին մէջ յաճախողէս է։ Բայց «Անահիտ»-ի յօդուածագիրը Օրմանեանը կասկածելի ցուցընելու համար չբաւականանար ընդհանուր կղերականութիւնը սողմական մեղքի մէջ թաթխուած ներկայացուցելով։ այլև Օրմանեանի Տոն ժուանականութիւնն աւագացուցանելու համար կերթայ մինչև Յիսուսին կը հասնի և պատմական նոր գիւտ մը կընէ թէ «Յիսուս ալ շատ մը Մարիամներէ շրջապատուած էր, սակայն ի փոխարէն գոնէ յաջին վրայ մեռնելու քաջութիւնն ունեցաւ»։

19 դարերէ ի վեր, Յիսուս իրեն թէ՛ կուսակից և թէ՛ հակառակորդ շատ մը պատմաբաններ ունեցած է, բայց ոչ ոք այդպիսի տեղեկութիւն մը տուած էր։ Քրիստոսէն 2000 տարի չափ յետոյ աշխարհ եկած «Անահիտ»-ի պատմագէտ յօդուածագիրն վերապահուած է եղեր որ Յիսուսի ներքին կեանքը քննելով, անոր խաչելութեան համար պատասխանատուութիւնները ուսումնասիրէ, ճշդէ և իր այդ ուսումնասիրութեան հետեանքը հրատարակէ աշխարհի թէ «Յիսուս Մարիամներէ շրջապատուած չիկնէր»։ Եղեր, Տ. Ա. Զօպանեան աւտոր նման լուրի մը խաչատուր Աբովեանցի համար տարածուած լինելը անպատեհ տեսած էր իր թերթի մէջ (1) — և լաւ էր ըրած —, իսկ Յիսուսի համար այդպիսի լուր մը որ հնարամիտ Հրեայններն անգամ չէին տարածած, 2000 տարի յետոյ ստեղծուելու և իր թերթի մէջ հրատարակուելը անպատեհ չէ տեսած։

Այլ ի՞նչ հաւատք կրնանք ընծայել 2½ միլիոնի չափ Հայերի հոգեւոր պետը եղող Օրմանեան պատրիարքի մը ներքին կեանքին նկատմամբ հրատարակուած գայթակղական լուրերին երբ անոնք ելած են այնպիսի գայթակղասէր գրչէ մը որ 500 միլիոնի մօտիկ քրիստոնեայններէ իբր Աստուած պաշտուած Յիսուսի ներքին կեանքին վրայ ալ, մօտիկ 2000 տարիներ անցնելէ յետոյ, կենէ նոյնպիսի գայթակղական լուր մը կը ստեղծէ ու կը հրատարակէ իր միևնոյն յօդուածի մէջ։

Միթէ՞ Օրմանեանի ազգային քաղաքական գործունէութեան վրայ հրատարակուած քննադատական միջադէպ...

Այդպիսի գրելներն որոնք քննադատութեան գիմակով խայտառակութիւններ կը ներկայացունեն գայթակղասէրներին մէջ հետաքրքրութիւն չարժեքի և կարգացուցիչ համար, իբրև վերջաբան, կը մնայ մեզ կրկնել միայն։

Այլ բաւական է, ալ ամօթ է։

Մ. ֓.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ Տ.ԱՆԿԵՂԱՆԻ ԱՄԲԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԼԱՅՆԻ ՄԵՋ

Լահէ գումարուած խաղաղական դեպքանաժողովն իր նիստերու շարքը վերջացուց, յուզուած խնդիրները լուծեց ըստ կարելոյն։ Հայկական խնդիրը դեպքանաժողովին մէջ չկըրցաւ վիճաբանութեան ենթարկուել, վստահ հոն գումարուած ներկայացուցիչները պաշտօն ունէին մի միայն ձեռքերնին հուր և սուր ունեցող ազգերուն իրաւունքը պաշտպանելու։ Բռնութեան տակ ապրող ժողովուրդներն իրաւունք չունին ոչ բողոքելու և ոչ իսկ ազատ խօսելու մեծերուն առջև։ Իրենք պարտական են գլուխին ճկած միայն հնազանդիլ։ Իրաւունքը տիրապետողինն է։ Ուստի շատ յարմար է հոս ուսմէնական առածը որ կըսէ։ «Ազաւ ազաւ աչք չի հաներ»։ այսպէս ալ տէրութիւններն իրենց ներկայացուցիչները հոն չէին զրկած ճշմարտ և հաւածեալ ժողովուրդները պաշտպանելու, մէկը միւսին չահերուն վնասելու համար։

Եթէ հայկական խնդիրը ինկատի առնուած լինէր, այն ատեն քանի՞ և քանի՞ ուրիշ ճշմարտ ազգեր ալ պիտի գային բողոքելու համար զիրենք երկաթի լուծին տակ ճշմարտ տէրութեանց դէմ։ Անոր համար թուրք ներկայացուցիչը պահանջեց որ Տ. Մինաս Զեւազի ոչ բողոքն ընդունուի և ոչ ալ հրապարակական բանախօսութիւնը ընելու ազատութիւն տրուի իրեն Լահէի մէջ։ Բայց այսքանով ալ գոհ չըլլաւ լով աւելին պահանջեց։ պնդեց որ Հոլանտայի սահմաններէն ալ վաճառուի, սպառնալով որ եթէ Զեւազը չաքսորուի, ինքը կը մեկնի Հոլանտայէն։ Հոլանտայի նախարարապետը ծանր դժբախտութեան մը մէջ գտնուելով, ստիպուեցաւ թուրքիոյ ներկայացուցիչին կամքը կատարել։ Տ. Զեւազ մեկնեցաւ ի Բարիդ։ Սակայն Հոլանտայի ազնուասիրտ և ասպնջական ժողովուրդը իր նախարարապետին՝ թուրքիոյ դեսպանին առջև նուաստանալը տեսնելով, ամօթ և նախատինք սեպեց Հոլանտացուց ազգային պատուին։ ուստի Հոլանտայի բողոքական կուսակցութեան պետը, Տոք. Գէյթըր, կաթոլիկ և ազատական կուսակցութեանց գլխաւորները իրեն հետ միացնելով, հրաւիրեց Տ. Զեւազը որ գայ Ամբաստանութեանը ու իրենց պաշտպանութեան և պատասխանատուութեան տակ ընէ իր բանախօսութիւնը, որ Լահէի մէջ ոստիկանութեան կողմանէ արգելուած էր։ Եւ այս եղանակաւ մէկ կողմանէ ազգային հարուածեալ պատուին արժանաւոր հատուցում մը եղաւ, իսկ ուրիշ կողմանէ սաստիկ խրատ մը տըրուեցաւ անոնց, որոնք ազատ երկիրներու մէջ ալ կը յանդգնին իրենց բռնաւորական ազդեցութիւնը բանեցնել։

Աւերորդէ կրկնել հիւրասիրութեան, համակրանաց և յարգանաց պատմութիւնը որով Տ. Զեւազ ընդունուեցաւ Ամբաստանութեան և Լահէի մէջ ազնուախօս ժողովրդեան կողմանէ։ Իսկ անոր բանախօսութիւնները այս երկու քա-

ղաքներու մէջ այնպիսի հիանալի ազդեցութիւն մ'ըրին ունեցողներուն վրայ, որ ստէպ ստէպ որոտալի ծափահարութիւններով կընդհատէին պերճաբան բանախօսը։

Հայ լրագիրները այս եղելութիւններու վրայ ժամանակին խօսեցան։ Բայց որովհետև նոյն միջոցին թուրք երիտասարդներն ալ հրապարակական նիստ մը ունեցած էին Լահէի մէջ թուրք կառավարութեան բռնութեանց դէմ բողոքելու համար, և որովհետև այս մասին հայ լրագրաց մէջ գրէթէ բան մը չի գրուեցաւ, Պուրէշտի Ունիվերսալ օրագրին գրածը ժամանակին հազորդած էի իրաւունք լրագրի, բայց պատ. խմբագրութիւնը միայն տաճկերէն բաժնին մէջ հրատարակած լինելով, կարեւոր կը գտնեմ որ Արմէնիաի մէջ ալ հայերէն լեզուաւ հրատարակուի այն, տեսնուելու համար թէ Լահէի նախաքննիչ գաղտաւորն ալ ի՞նչ ուժգին ազդեցութիւնը ներկայացնողներուն՝ բռն իրենց քթին տակ, որ եթէ Տ. Անմեղեան համարձակած ըլլար սուլթանին անգթութիւնները Տաճկաստանի մէջ քննադատել, նոյն ժամուկ կախազան հանուած կըլլար առանց դատաստանի։ Իսկ Հոլանտայի մէջ թուրքերը կը սպասէին որ Տ. Անմեղեան ըստ տեղւոյն օրինաց ամենաձանր պատժոյ այսինքն վեց տարի բանտարկութեան և 2000 ֆր. ալ տուգանքի դատապարտուի իրենց վեհապետին անուան նախատինք բերելուն համար։ մինչդեռ նախաքննիչ գաղտաւորը՝ Տ. Անմեղեանը յիշուի անմեղ գտնելով՝ անպարտարձակեց ի մեծ տխրութիւն թուրք դեսպանաց։

Ահա և դատաւարութեան եղանակը որ Պուրէշտի Ունիվերսալ օրագրին մէջ հրատարակուեցաւ։

Երիտասարդ Թուրքերը Լահէի մէջ Տ. Պետրոս Անմեղեան, Լահէի մէջ Երիտասարդ Թուրքերու խորհուրդը կազմող հեղինակաւոր անձերէն մէկը, իր խօսած ատենարանութեանը համար անցեալ երեքշաբթի օր նախաքննիչ գաղտաւորին առջև ներկայացաւ պատժական յանցանքներու համար։

Van Holthe tot Echten գաղտաւորը իր քով ունէր ոստիկան պաշտօնեայ մը, զիւսանալով որ թարգման մը։ Դատաւորը Անմեղեանի հետ ամենամեծ քաղաքավարութեամբ վարուեցաւ։

Ահա հարցաքննութեան համառօտ տեղեկութիւնը։

Հ.—Երիտասարդ Թուրքերու կեդրոնական ընկերութեան անգամներէ մէկն է՞։

Պ.—Այո՛։

Հ.—Տիվիճէնցիա սրահը ատենարանութեան մը համար վարձեցի՞ք։

Պ.—Այո՛։ Իմ առանձին գործս էր, մուտքը ամենուն համար ազատ էր։

Հ.—Զեր ատենարանութեան մէջ ըսի՞ք թէ սուլթանը կը պահանջէ որ «Թողորդեան հայր» ըսեն իրեն, մինչդեռ նա Սաթուռնի նման հայր մ'է որ իր որդիքը կուտէ։

Պ.—Այո՛, ըսի և կը պնդեմ։

Հ.—Սուլթանը մեծ մարդասպան անուանեցի՞ք։

Պ.—Ոչ։ միայն Ալատսթոնի ըսածին ակնարկեցի, որ հասարակաց առածի կարգն անցած է։

Հ.—Ըսի՞ք թէ սուլթանի շրջապատող-

ները առաջուց խորհած էին Հայերը ջարդելու համար և թէ սուլթանը անոնց խորհուրդը կարգադրեց ու գործադրութիւնը ազատ թողուց։

Պ.—Այո՛, և իր ապացոյց ըսածներուս կը կենան դեսպաններուն տեղեկագրերը ու գեղին տետրակները։

Հ.—Ըսի՞ք թէ սուլթանին հպատակները իրմէ ուրիշ բան չուէին սպասելու, բայց եթէ նոր ճնշումներու։

Պ.—Այո՛, և ատոր ամենէն յայտնի ապացոյցն է իմ ձեռք առջև ներկայանալս։

Նախաքննիչ գաղտաւորը ամբաստանեալին կը ծանուցանէ թէ այն ամեն ըսածները օտար պետութեան գլխաւորի մը նախատինք կը բերեն որ Հոլանտայի մէջ արգելուած է։

Տ. Անմեղեան կը պատասխանէ։

—Երբեք չմտածեցի վեհապետի մը նախատինք բերել, վեհապետը ինձ համար նուիրական անձ մ'է։ Բայց թրքական այժմեան վարչութիւնը հարուածելով խօսքս անոր դարձուցի որ ամենաբացարձակ կերպով վարչութիւնը կը ներկայացնէ։ Աւրիշ կողմանէ բռն իսկ անոր համար ալ չէի կրնար այս կառավարութեան վրայ ամեն ճշմարտութիւն ըսել, վստահելով որ խօսակցութեանս մէջ սաստիկ յուզուած չըլլամ, շատ քաղցրացուցի լեզուս և այն ալ ի պատիւ Հոլանտայի ժողովրդեան։

Դատաւորին ուրիշ մէկ հարցմանը պատասխանելով՝ Տ. Անմեղեան կըսէ թէ ինք ստիպուած եղաւ հայերէնը թողուլ ու իր մայրը կը ընկալի, ուր իր մեծ չահերը գինքը կը կանչեն, և կամաւոր հեռացաւ։ Եւ թող գայ ով որ ուզէ և յայտնէ եթէ իր առանձին կամ հրապարակական կեանքին մէջ իր անձին դէմ նախատինք բերող արարք մը ունեցած է։

«Պէտք է բարձրձայն խօսի՞ք, յարեց Անմեղեան, որպէսզի լսելի ըլլանք ու սրտերը մեզ նկատմամբ ի գութ չարթին»։

Այն ատեն գաղտաւորը ոտք ելաւ ու հրաման տուաւ Տ. Անմեղեանի որ երթայ։ Տ. Անմեղեան հարցուց թէ հարկ է որ տակաւին ենթակայ ըլլայ դատարանի տրամադրութեանց, ինչ որ ինք պատրաստ է յօժարութեամբ ընելու։ Դատաւորը պատասխանեց թէ աւելի հարկ չկայ ու թէ ազատ է բոլորովին։

Հարաքննութիւնը մէկ ժամէն աւելի տևեց։

Պատիւ ազատ պետութեանց անկախ դատաւորներուն։

Եղաւ, 10/22 օգոստ. 99 ԼՈՒԹՅԻ

ԿԻՒԿԻՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիլիկիայի կաթողիկոսութեան իրաւասութեան տակ կը գտնուին հետեւեալ թեմերը։ Հայկաքաղաքը 2 գիւղերով։ Մարաշ՝ 20. Զէյթուն՝ 7. Ֆըր. նուզ՝ 17. Այնթապ՝ 6 և Անթաքիա՝ 12 գիւղերով։ Ատանա՝ 10 գիւղերով։ Սիւս՝ 4. Հաճըն՝ 5. Փայաս՝ 10 գիւղերով։ Մալաթիա՝ 18 գիւղերով։ Կիւրիւն՝ 23 գիւղերով։ Տիվրիկ՝ 12 և Տարէնտէ՝ 5 գիւղերով։ Եղդատ՝ 42 գիւղերով։ Բոլոր այս թեմեր պիտի մասնակցին կաթողիկոսական ընտրութեան, եկեղեցական և աշխարհական պատգաւաւորներով որոնց թիւը 50էն աւելի պիտի լինի։ Ժողովը պիտի գումարուի Ատանայի մէջ։ Կաթողիկոսը կընտրուի Սիւսի միաբաններէն։

ՀԱՅԵՐԻ Ի ԹԻԻՐԻՍԻԱ

Կարինէն կը հազորդեն թէ Կարնեցի Տիար Ստեփան Մհտ. խաչա-

(1) Տեսնել «Անահիտ»-ի 2րդ թիւը, 55րդ երեսի 2րդ էջի 24րդ տողէն սկսելով։

նույնպէս ամենախոնարհ ծառայք և որդիք՝
Տէր Ռէթէոս Դաւթեան
Յ. Տէր Կ. Յորդանանեանց
Միլիտար Ս. Յարութիւնեանց
Հ. Տէր Պ. Հ. Յակովբէանեանց
Հոգաբարձուք Ազգ. երկաթու Ուսում.
նարանաց Նոր. Զուգայու :
(Շարունակելի)

ՓՈՔՐԻԿ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Նաևս. Ա.—Շատ վաղուց է արդէն որ սպասած է մեզ ձոտ ծախու գրտնուած «Նշանակք Հայաստանեայց» պատկերը, իմացուցէք թէ ի՞նչ պէտք է անել 1 ֆրանքը :

*** Զոռնի.— Աւելի լաւ է որ Տ. Մ. Զերգին Ամսթերտմի մէջ ըրած բանախօսութեան բնագիրն առնէք կարգաւ որի գինը 1 ֆրանք է և կա. ընկի է ստանալ գինով հետեւալ գրավաճառանոցին .

Messrs. Hoveker & Wormser
Libraires
(Hollande) AMSTERDAM

ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԻՇԽԱՆԻ Ի Կ. ՊՕԼԻՍ

Չէթինեէն կը հեռագրեն օգոստ. 26ին թէ Մօնթէնէկրօի Նիքոլա իշխանն, Միլիտար իշխանահին, Միլիտար իշխանին և իր հետնորդներին հետ մէկ. տեղ, Անթիվարիէն շոգենաւ նստաւ Կ.պօլիս երթալու համար :

Նիքոլա իշխանը կերթայ այցելու. թիւն մը տալ տուլթանին, երեք տա. ընէ ի վեր, մտադիր էր այդ այցելու. թիւնն ընել, բայց միշտ պարտաւո. ընցաւ յետաձգել անակնկալ հանգա. մանքների պատճառով :

ԱՐՏԱՍՈՒՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Յունաստանի Երկրի թագաւորն որ Յրանտի Էքս-է-Պէն քաղաքի ջուրերն եկած էր ժամանակէ մ'ի վեր, օգոստոս 26ին մեկնեցաւ անկէ և ժընէվի ու Պալի վրայով գնաց դէպի Քօթէնզակ, իր ծնող. ների մայրաքաղաքը :

— Լոնտոնէն Փարիզի լրագրողներին հաղորդած են հետեւեալը որ եթէ չափա. զանցութիւններ չպարտուակեր, մենք որ Մարտիյի մէջ այս միջոցին տաքէն կը նեղ. ունէք, դարձեալ պէտք է փառք տանք մեր վիճակի համար :

200ի չափ մարդ արեւազարկ եղած, ո. րոնցմէ 10ը մեռած, 1000ի չափ զանա. զան պատահարներ եղած. ահաւասիկ Լոնտոնի անցած ուրբաթ օրի հաշուէ. կշիռը: Անցած յուլիս 19ին որ սոսկալի յիշատակներ թողուց, ջերմաչափը մինչև 33 աստիճան միայն բարձրացած էր. իսկ անցած ուրբաթ օր 35 աստիճանի հասաւ : Կըսեն թէ այս դարին մէջ Լոնտոնի ու. նեցած ամենէն տաք օրն էր այդ օր : Զիւր կիչային փողոցին մէջ, օմիկայիւս. ները կամացուցած էին իրենց ընթացք, հիւանդատար կառքերը շուտ շուտ կեր. թային: Սիթիի կեանքի եղանակը բոլ. րովին փոխուած էր այդ օր որովհետև կը տեսնուէր որ բոլիսմէները փոխանակ իրենց պաշտօնատեղեր կենալու փողոց. ներին մէջտեղը, շուք տեղեր կը փնտռէին հոն քաջուեղու համար : Կէսօրին ճանճէ

մը խայթուած կին մը նոյն երեկոյն մե. րաւ : Ամբողջ օրը հիւանդատար կառքե. րի թափորներ կազմուած էին դէպի մեծ հիւանդանոցները տանող ճանապարհնե. րին վրայ :

Մի մանրամասնութիւն որ Լոնտոնի յատուկ բան մը կը ներկայացունէ: Օմի. պիւսներ կայարանները ձիերին սառով թեփի ջուր պահած էին : Այդ միջոցին, Լոնտոնի արեւելակողմի ջուրի ընկերու. թիւնը աղքատ թաղերին ջուր բաշխելը 4 ժամ դադարեցուց :

ԾԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՔՐՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փարթուգալեանի հրատարա. կած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա. մար որոնց կը շրջակուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներով :

Ա. ՀԱՅ ԴԻԻՑԱՆՈՒՀԻ ՄԸ (Սպասած)
Բ. ՀԱՅ ԴԻԻՂԱՑԻ
Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ

Դ. ԱՅՏԱՌԻԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՏԱՐԻՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՏԱՄ. ԲԱՊԵՏԱՑ (Սպասած)
Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱԴՆԵՐԸ.— (Հայաս. տանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների սէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով.)

Դ. ԳԱՄԱՌ ԳԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այլուրեքն աւարտե. լուծ (Սպասած)
Ե. ԼԻՆՁԻ ՕՐԵՆԻՔԸ ՑԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպասած)

Զ. ԹԻԻՐԻԹԻԱԻ ՀԱՅՆԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆԸ ԴՐԱ. ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիայի Հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակաբանական և ցեղաբանական ամփոփ և հետա. քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա. րունակէ : Թիւրքահայաստանի մէջ բը. նակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը.) Դին 50 սանթիմ (35 սանթիմ) :

Ը. ԱՐՄԵՆԻԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենիայի Ա տարեյշջանի թիւերը այժմ բոլորո. վին պառած և միեւնոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ չըլանի էջ և ժողովութեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ. ւած են Յուլիանի մէջ որ ութամ. դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) (1 ֆրանք) : 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուլկարիայի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոք. րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի. ջոցների դիմած են իրենց վրէժ լու. ծելու համար) : (15 սանթիմ), 20 սանթիմ.

ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՑԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւն. ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա. յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներէ ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15 սանթիմ) 20 սանթիմ :

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր. քերը որոնց առջեւ նշանակուած գի. ներին մէջ հաշուուած է նաև զրկե. լու փոստի ծախքը :

Ծրարները ապահովագրուած (recommandé-registré) ստանալ ու. զոյնները պէտք է որ ամեն մէկ ծրա. րի (մինչև 2 քիլօ) համար 25 սանթիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն :

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ (ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՑԱՆՈՎ)

ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՄԻՔՏԻՑ ՓՈՔՐՈՒԳԱԼԵԱՆ 1894

Պուլկարիայի անկախութեան հե. րոններէ մէկին, Զաքարիա Սթոյա. նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր. հով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւ. ղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզ. հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե. ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ և վերջապէս ազատ Պուլկարիայի Ազ. դային ժողովի նախագահ դառնալ, խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու. թիւնէ, ուր ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաև Պուլկա. րիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշ. խատող պուլկար հայրենասէր յեղա. փոխականների գործունէութեանը մա. սին : Սկիզբը դրուած է նաև հեղի. նակին, Բրօքէսէօր Լուի Լըժէի, և թարգմանչին միջեւ եղած թղթակ. ցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգ. մանուկեանն աւթով :

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Զար. մանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն. թերցողների հետաքրքրութիւնը չարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացիի այս վաւերական պատմու. թեան վրայ» :

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանք և 40 սանթիմ :

Տարածելու համար մեծ քանակու. թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի :

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանք է :

Արտօր Հայաստանի կամ Տե. ղեկագիր Բալուայ, Քարբերդու, Զարսանճագ, Զապաղլուրի և Եր. զնկայու : Յաւելուած ըստ խնդրա. նաց ազգասիրաց «Խիզան գաւառ» : Աշխատասիրեաց Պօղոս Ծ. Վ. Նա. քանեան : 2 ֆրանք :

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տաճկական բռնութեան նահատակ եղող Խորէն Նարայէյ-Լուսինեան Սըր. բազանի պատկերը ընտիր թղթի վը. րայ տպուած կը ծախուի Արմենիայի խմբագրատունը : Գինն է 65 սան. թիմ, փոստի ծախքը խմբագրատու. նէն վճարուելով :

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՔՐՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՆՄՈՑՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՔՐՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԳՐԱՄ ՈՏԱՆԱՌՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փարթուգալեանի գրած հայրե. նասիրական ոտանաւորներէ մի քանիսն ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իր. րեւ նմոյշներ զանազան քաղաքների մէջ և զանազան տպաւորութիւնների տակ իւր երեւմի գրած ոտանաւորների որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ : Այն մի քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլիս աղ. պագրուած ազգային երգարանների մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւն վաղուց արդէն արգիլուած է, և Ասիա և Արմենիա լրագրողների մէջ : Նմոյշների մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըր. ւած են նաև թէ այդ ոտանաւորներ ի՞նչ տպաւորութիւնների տակ ներշն. չուելով գրուած են : Դին (10 սանթիմ 15 սանթիմ :

ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱՑ (1794-1894) ՅՈՐԵԼԻՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւո. րութեան դարադարձին առթով 1894 թուականին հրատարակուած այս միա. ծալ դիրքով և լուսատիպ (phototypi- que) շքեղ պատկերի մեծութիւնն է 50×35 հարիւրորդամէթր և տպուած է 70×45 հարիւրորդամէթր քարտո. նի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով : Մէջտեղը դրուած է հայ լրագրու. թեան հիմնադրին, Տ. Յարութիւն ԳՏՆՅ. Շմաւոնեանի, պատկերը և բո. լորտիքը՝ 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակող բոլոր լրագրողները, անոնց գրէթէ ամենքի խմբագրապետ. ների պատկերներով :

Գինն է 4 ֆրանք, ճանապարհա. ծախքը մէկտեղ հաշուած. իսկ Պարս. կաստանի համար 2 ֆրանք և 50 սանթիմ :

Գայեմքեաթեան Հ. Գ. — Պատմու. թիւն Հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչև մեր ժամանակը. Հատոր Ա. 1794-1860 : Մէկ լուսատիպ պատկե. րով : Գինն է, ճանապարհածախքովը մէկտեղ, 2 ֆր. և 50 սանթիմ :

Վերոգրեալ թէ՛ պատկերը և թէ՛ գիրքը կարելի է ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն, արժէքը կանխիկ զրկելով :

ՏԵՐԵՆ—ԻՍԲԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՔՐՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԵՐԼ

Հայերէն տպարան Մ. Փարթուգալեանի

Le Gérant: François CARRIERE

Imp. M. Schickler, 9, Quai du Canal. Marseille.